

Європейські стандарти корпоративного управління: адаптація українського законодавства

Олена БЕЛЯНЕВИЧ,

д. ю. н., професорка, професорка кафедри
цивільного права і процесу Донецького
національного університету імені Василя Стуса

Міжнародна науково-практична
конференція «Європеїзація
українського корпоративного права»,
м. Київ, 30 травня 2025 року

- **Принципи Корпоративного управління ОЕСР**
- **Керівні принципи ОЕСР з корпоративного управління на підприємствах державної форми власності (редакція 2024 р.).** доповнюють Принципи корпоративного управління ОЕСР та Керівні принципи боротьби з корупцією та забезпечення доброчесності на підприємствах державної форми власності
- **Європейський модельний акт про компанії (European Model Company Act) - ЕМСА**

Моделі корпоративного управління – сталий розподіл управлінських функцій і контролю в корпорації між власниками і менеджерами

- аутсайдерська модель корпоративного управління (відносно розпорошена власність, низьколіквідний фондовий ринок). Сформувалася у 1991–1993 рр. при первинному перерозподілі державної майна внаслідок масової сертифікатної безоплатної приватизації, а також - значною мірою - шляхом захоплення державного майна через недосконалий правовий механізм банкрутства

II. Моделі корпоративного управління – сталий розподіл управлінських функцій і контролю в корпорації між власниками і менеджерами

- - інсайдерська модель почала формуватися з 1993 року спочатку як розпорошена (масове скуповування приватизаційних ваучерів у населення інституціональними інвесторами, формування укрупненої власності), з 1995 року і фактично до цього часу – помірковано концентрована (концентрація корпоративного капіталу навколо стратегічного власника/групи власників)

Приватний і державний корпоративний сектори

«Що добре працює в одній компанії або для однієї групи інвесторів, не обов'язково може бути застосовано в загальному для інших видів бізнесу або мати системне економічне значення» (з *Принципів ОЕСР*)

Група ЕМСА:

держави-члени мають бути вільними у виборі між різними структурами управління відповідно до потреб компанії та національних традицій.

Правила управління компанією відрізняються щодо приватних і державних компаній.

Принципи Корпоративного управління ОЕСР

Принципи корпоративного управління ОЕСР
охоплюють:

- 1) права акціонерів;
- 2) рівноправність акціонерів;
- 3) роль зацікавлених осіб;
- 4) розкриття інформації та прозорість;
- 5) обов'язки Ради.

Керівні принципи ОЕСР з корпоративного управління на підприємствах державної форми власності (редакція 2024 р.)

Підприємства державної форми власності можуть страждати від *невиправданого практичного та політично мотивованого втручання у питання власності*, що призводить до *нечіткої сфери компетенції, відсутності відповідальності та доброчесності, а також втрати ефективності у їхній корпоративній діяльності*. З іншого боку, відсутність будь-якого нагляду внаслідок надмірно пасивної чи віддаленої власності держави може послабити стимулювання підприємств державної форми власності та їх персоналу до функціонування у найкращих інтересах підприємства та *широкої громадськості, яка є його кінцевим акціонером*, та збільшити імовірність своєкорисливої поведінки корпоративних інсайдерів.

Захист прав міноритарного акціонера у процедурах сквіз-ауту

Постанова ВС від 03.02.2025 р. у справі № 910/8714/18

«229. [з]астосування доктрини підняття корпоративної завіси є обґрунтованим, оскільки відповідачі, незалежно від наявності чи відсутності у Компанії BARLENCO LTD статусу «технічної» особи, фактично становлять єдину економічну групу, їх інтереси збігаються. Особливістю діяльності групи компаній є те, що один учасник цієї групи може діяти в інтересах інших учасників, а тому неможливо визначити, хто саме отримав вигоду від процедури примусового продажу акцій за заниженою ціною. Вигодонабувачем у такому випадку може бути будь-яка юридична особа, а відтак, кінцевим вигодонабувачем є кінцевий бенефіціарний власник, що вбачається навіть із визначення самого поняття «бенефіціара» (від фр. *benefice* - прибуток, користь) - це особа, яка одержує вигоди»

Товариство однієї особи

**Постанова ВП ВС від 01 березня 2023 року
у справі № 522/22473/15-ц**

«172. Законом не передбачено повноваження єдиного учасника товариства або учасника з вирішальним контролем (тобто учасника, який володіє часткою у статутному капіталі товариства, яка дозволяє без врахування волі інших учасників ухвалювати рішення з питань діяльності товариства) звертатися з похідним позовом з будь-яким предметом від імені товариства на захист його прав (крім випадків, передбачених частинами першою, другою статті 54 Господарського процесуального кодексу України)...такий учасник здатен забезпечити призначення виконавчого органу, який сумлінно здійснюватиме свої повноваження, зокрема звертатиметься від імені товариства з позовами, які є необхідними для захисту прав товариства»

Корпоративне управління vs управління активами

Передача на підставі договору в управління активу - корпоративної частки (частки у статутному капіталі) як арештованого майна відповідно до норм «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» означає, що правовий статус власника залишається за тією особою, на майно якої накладено арешт, а правомочності учасника товариства тимчасово (до скасування санкції відповідно до Закону) здійснюються особою, якій актив передається в управління, завдяки чому ця особа бере участь у корпоративному управлінні товариством. Отже, передача частки (акцій) особи-учасника товариства в управління Національному агентству не є підставою для набуття державою права власності на арештоване майно (частку, акції) та, відповідно, виникнення у держави статусу учасника товариства/акціонера.

Постанова ВС від 16.05. 2025 р. у справі № 903/421/24

«8.42. Об'єднана палата висновує, що управління арештованим майном АРМА має характер строкового повноваження спеціального призначення, яке виникає на підставі судового рішення або згоди власника. Воно має ознаки тимчасовості (діє до моменту скасування арешту або завершення провадження) та цільового характеру (служить для збереження майна). При цьому управитель відповідно до частини третьої статті 21 Закону України №772-VIII не має права відчужувати активи, прийняті ним в управління...

8.45. Отже, управління активами, переданими відповідно до статті 100 КПК України та положень Закону України №772-VIII, не є тотожним або рівнозначним за правовим змістом праву власності, передбаченому статтями 316 та 317 ЦК України»